

РЕЦЕНЗИЯ

за конкурса за професор

по направление 2.1. Филология (Български език. Старобългарски език),
обявен в ДВ, бр. 64 от 16.08.2016 г.

В конкурса за професор участва единствен кандидат, доц. д-р Андрей Тодоров Бояджиев, възпитаник на Софийския университет, завършил през 1989 г. специалността Руска филология с втора специалност Българска филология. От 1990 г. досега кандидатът работи в Софийския университет: през периода 1990-1991 г. в Езиково-текстологичната лаборатория с ръководител проф. Румяна Павлова, от 1991 до 1995 г. в Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“, а от 1995 г. до днес в Катедрата по кирилometодиевистика на Факултета по славянски филологии. През 2005 г. е избран за доцент. Има няколко специализации в България и в чужбина, сред които специализация в ЦЕУ в Будапеща, по опазване на културното наследство и в Питсбърг по компютърна лингвистика.

Списъкът на публикациите на доц. Бояджиев е внушителен: три самостоятелни книги и една в съавторство, редакция на два сборника, 76 статии и студии (7 под печат), 6 рецензии, 13 превода от старобългарски. Член е на редколегията на електронното списание на Факултета по славянски филологии, *Litera et Lingua*. За участие в конкурса за професор кандидатът е представил 34 публикации, отпечатани след 2006 г. – две самостоятелни книги и 32 статии.

Приносите на доц. Бояджиев са основно в две направления: проучване и публикуване на старобългарски и средновековни славянски текстове; компютърна обработка на средновековни текстове и ръкописи.

Най-напред ще се спра на книгата „Южнославянската традиция на „Деянията на св. апостол Тома в Индия“. Т. 1. Старинната традиция“, която е негов хабилизационен труд. Тя е приета за печат в поредицата *Studia Mediaevalia Slavica et Byzantina*. Книгата съдържа издание на шест средновековни текста за св. апостол Тома, преведени от гръцки. В изданието на един от текстовете участва Илиана Чекова. Тези шест текста са публикувани според концепция, изработена от автора на книгата, която е съобразена със спецификата на публикувания материал. Всеки от текстовете е сегментиран на части според

сегментацията, възприета в публикациите на гръцките текстове, от които е правен преводът. Но вътре в частите Бояджиев прилага втора сегментация, като ги разделя на фрази и за всяка фраза дава успоредно един под друг вариантите според различните преписи, а под тях – гръцкия текст, към който също са дадени варианти според различни източници. Този разгърнат начин на представяне на текст по няколко източника дава възможност за пълно представяне на всеки от преписите, за разлика от обичайния начин с привеждане на разночетения. Той обаче е много по-трудоемък и изисква много повече обем, затова би бил трудно приложим при по-дълги текстове. Към така прецизно представените текстове са приложени два словника: славянски речник-индекс с гръцки съответствия, както при словоформите, така и при лексемите, и гръцко-славянски индекс. Към славянски речник-индекс имам едно съществено възражение: всички думи с ОУ са дадени при О, може би защото азбучната подредба е изработена с компютърна програма, при която диграфът ОУ е възприет като две бълкви – О и У. Но при печатното издание на книгата това непременно трябва да се поправи и буквата ОУ да бъде поставена на своето място.

Още няколко публикации на доц. Бояджиев са посветени на различни текстове за апостол Тома, някои от тях в съавторство. В една от статиите (в съавторство с Б. Велчева) е анализиран езикът на преписа на апокрифния текст „Деяния и мъчение на св. апостол Тома” в Станиславовия чети-миней (НБКМ 1039) от XIV в., като е обърнато внимание на връзката на този текст с дамаскинарната традиция. В по-късна статия А. Бояджиев анализира гръцките източници на текста в същия ръкопис и прави опит за реконструкция на гръцкия текст, от който е преведен старобългарският текст, включен в сборника. В друга статия (в съавторство с М. Димитрова) са анализирани и публикувани текстовете, посветени на апостол Тома, в късните дамаскини, като е направена съпоставка с ранните дамаскини и са посочени промените, настъпили в дамаскинарската традиция на този апокриф.

В други свои публикации Андрей Бояджиев продължава интереса си към проучването на апокрифните текстове в старобългарската традиция, преди всичко в дамаскините. Негова статия е посветена на апокрифа „Видение Павлово” в дамаскина на поп Цвятко от XVII в., като е направена съпоставка на текста с версиите на същия апокриф в по-ранни сборници.

Една от най-новите статии на А. Бояджиев предлага езиков анализ на „Слово за преподобните отци и жени в сирна събота” от Григорий Цамблак. Изследването е направено въз основа на четири преписа на словото, като за целта то е сегментирано на 16 части. Разгледани са риторичните похвати на Цамблак: кратки фрази, риторични въпроси, честа употреба на анафора, фразови акценти, повторения, натрупване на думи от едно семантично поле. В езиково отношение са показани някои специфични черти като задпоставената (по-добре би било да се каже енклитичната) употреба на показателното местоимение онъ, преосмислянето на някои старобългарски думи, анализирани са сложните думи в словото.

Редица публикации на кандидата са посветени на езика и палеографията на средновековни славянски ръкописи, като се започне от старобългарската епоха и се стигне до ново време. В статията „Как чуждото става свое” (в съавторство с Г. Кръстев) авторът анализира палеографските и езиковите характеристики на Супрасълския сборник и предлага нова датировка – средата на X в. В друга своя статия авторът разглежда най-ранния препис на „Пандектите на Антиох” (Воскр. 30, древноруски препис от края на XI в.) и анализира правописните особености на отделните части, писани от различни книжовници, като показва как правописните характеристики на текста се променят в течение на работата над ръкописа. Друга статия на автора също е посветена на „Пандектите на Антиох”, като в нея са анализирани частите от раннохристиянската творба „Пастирът” от Ерм в компилацията на монах Антиох.

В статията „За една приписка от Зограф” (в съавторство с П. Петков) е публикувана и анализирана една обширна приписка, разположена на полетата на 30 последователни листа, открита от авторите на статията в старопечатно „Учително евангелие” от патриарх Калист от 1606 г., съхранявано в Зографския манастир. Въз основа на тази приписка се обогатява историята на Зографския манастир. Важна за историята на старобългарските правописни системи е статията „За едноеровия правопис с ъ в старите български паметници” (в съавторство с Б. Велчева). В нея са анализирани най-ранните употреби на еровете в кирилските и глаголическите паметници, както книжовни, така и епиграфски.

Съществен принос за изучаването на старобългарския език има „Старобългарската читанка” от доц. Бояджиев. Замислена като помагало за студентите от бакалавърската и магистърската степен, които изучават старобългарски, тази книга далеч надхвърля това

предназначение и ще бъде ценен помощник на всички изследователи на старобългарския език и книжнина. Книгата може да се смята за втори хабилитационен труд на доц. Бояджиев. Тя се състои от три части. В първата част са поместени старобългарски текстове, които са представителни за различни жанрове и различни книжовни школи и традиции. Тя е изключително богата. Започва с няколко старобългарски текста, в които се обяснява ползата от четенето и съдържа подбрани текстове от библейски книги: Евангелието, Апостола, Псалтира, Битие, Изход, Царства, Йов, книги от пророците, Притчи Соломонови; молитви (преводни и оригинални); старобългарски химнографски творби; старобългарски поетически творби, ораторски произведения – похвални, поучителни и полемични; жития; тълковни текстове; пролози към преводни сборници; апокрифи; епиграфски паметници. Както авторът посочва, всички тези преводни и оригинални текстове са възникнали в старобългарската епоха. В Читанката те са дадени в нормализиран вид според норми, аргументирани от автора в началото на книгата. За нормализацията на толкова много и толкова разнообразни текстове е положен огромен труд и тя свидетелства за високото равнище на компетентност на автора, тъй като нормализацията на текст на практика изисква той да бъде анализиран граматично.

Втората част на Читанката е речник върху целия обемен материал, поместен в първата част и тук също е вложен много труд. След претърпялата множество издания христоматия от Стоян Стоянов и Мирослав Янакиев това е първата книга със старобългарски текстове, която е снабдена и с речник. Третата част е справочник, който съдържа разнообразна информация, полезна както за студентите, така и за учените, които ще работят с тази книга. Дадени са сведения за старобългарските книжовни и правописни школи, за старобългарската граматика, за старобългарските и среднобългарските ръкописи, за епиграфските паметници, за старобългарските писатели. Респектираща е обширната библиография в края на Читанката, която свидетелства за изключително богатата ерудиция на автора. Книгата е подготвена с добре обмислена концепция и показва, че авторът е отлично запознат с това, от което се нуждаят студентите и преподавателите по старобългарски език и старобългарска литература. В цялата Читанка се вижда личното отношение на автора към изследвания и преподавания предмет, неговата любов към старобългарския език и старобългарските паметници, тънкото познаване на проблематиката, свързана с тяхното изследване. Тази книга ще бъде

незаменим помощник за всеки, който изучава старобългарския език и старобългарската литература, и в дидактичен и в изследователски смисъл. Читанката вече има електронно издание, да се надяваме, че скоро ще я видим и в книжен формат.

Две от статиите на доц. Бояджиев, представени за участие в конкурса, са посветени на българската историческа лексикология. В тях са предложени етимологии на няколко думи и е проследена употребата им в старобългарски и среднобългарски книжовни паметници и в съвременни български диалекти.

Редица публикации на доц. Бояджиев са в полето на компютърната лингвистика и дигиталната хуманитаристика. В списъка от трудове за конкурса авторът е включил десет от тях (някои от публикациите са в съавторство). Тези публикации са два вида. Една част от тях предлагат методология за представяне в електронен вид и за електронна обработка на средновековни текстове; за сегментация на средновековни текстове; за съставяне на реперториуми от средновековни произведения. В други статии с помощта на съществуващи корпуси и бази данни са анализирани старобългарски текстове. Такава е статията (в съавторство с Цв. Димитрова), в която се проследява историята на съюзите, които в старобългарски стоят на второ място в изречението (бо и оубо).

Андрей Бояджиев е автор и на две статии в „История на старобългарската литература“. В едната са обобщени въпросите за старобългарските азбуки, а другата е посветена на Йоасаф Бдински.

Научните трудове на доц. Бояджиев се отличават с ясен език, много добро познаване на изследвания проблем, точни формулировки, обосновани изводи. Те показват отлични познания върху славянското ръкописно наследство и българската средновековна книжнина. Неговите изследвания въвеждат в науката неизследвани текстове, а изготвените от него речници обогатяват българската историческа лексикография. Неговите публикации по въпросите на компютърната хуманитаристика, която е гранична област между филологията и информатиката, са съществен принос за бъдещето описание и изследване на средновековни паметници, защото като отличен филолог той е добре запознат с проблемите на филологическия анализ.

Когато се говори за научните приноси на доц. Бояджиев, непременно трябва да се изтъкне участието му в многобройни национални и международни проекти, в които той има съществен принос за проучване на различни аспекти от българското и славянското

книжовно наследство: дигитализация на ръкописи, описание на първични източници, изготвяне на сайтове, структуриране на информация, създаване на бази данни.

Доц. Андрей Бояджиев преподава по няколко дисциплини във Факултета по славянски филологии. Той води курс по старобългарски език на студентите от бакалавърска степен от специалността Българска филология, а освен това преподава в три магистърски програми: Старобългаристика, Компютърна лингвистика и Опазване на културното наследство, като е и ръководител на третата програма. В преподавателската си работа той влага много желание и усърдие, отделя много време и внимание на студентите и може да се каже, че е един от любимите преподаватели във факултета. Със своята богата ерудиция, с умението си да обяснява ясно и със своята добронамереност той е отличен помощник на студентите и често е търсен от тях за консултации.

Като става дума за мястото на доц. Бояджиев във Факултета по славянски филологии, трябва да се посочи и неговата неограничена помощ за изработването и поддържането на сайта на факултета, както и за редактирането на електронното списание *Litera et Lingua*, в което вече години наред се публикуват множество важни изследвания – както на студенти и докторанти, така и на преподаватели от факултета.

Въз основа на научните и преподавателските приноси на доц. Бояджиев, както и на приноса му за научната работа във Факултета по славянски филологии, убедено препоръчвам да му бъде присъдена академичната длъжност професор.

18.12.2016

проф. дфн Искра Христова-Шомова